урядом, призвав громадян Царства Польського до зброї. Підпільна преса цього періоду - унікальне явище в XIX столітті. У Варшаві з 19 квітня 1863 року по 27 липня 1863 року виходила «Правда». Були в ній матеріали і про Волинь. «Русь справжня над Стиром, Горинню і Дніпром. Волинь, Поділля і Україна, батьківщина Острозьких і Вишневецьких, Дашкевичів і Ланцкоронських, Киселів і Виговських, батьківщина Сагайдачних і Козаччини.» [5,19 квітня] Звертала газета увагу на родову, національну і культурну інтеграцію двох народів. «Міхал Джялинський з пруських земель оженився з русинкою Федорою Богушівською і в посаг взяв за нею Берестечко. Славний князь Острозький, русин, по Тарновських упорядкував маєток у Сандомирському воєводстві» [5,26 червня] Цікава точка зору «Правди», що волинська шляхта - це русини, потомки тих предків, які ще поляками не були.

З 17 жовтня 1863 року до початку лютого 1864 року в Кракові виходила нелегальна газета для селян та ремісників «Пшийдж, крулєвство твоє» («Прийди, царство твоє»). Газета відзначала, що «Москва з Руссю, а москаль з русином не мають нічого спільного, це дві землі і дві нації, цілком відмінні». [6, 17 жовтня]

Вона наголошувала, що руський народ живе на землях, сусідніх з Польщею, над Дніпром, Бугом, Дністром, Горинню, Случом, Прип'яттю. [6, 17 жовтня] Під час повстання молодь з Литви і Волині зустрічалась зі студентами Петербурзького і Київського університетів. [1]

На сторінках польської преси XIX століття розкидано багато суджень про освіту та культуру Волині. Одним із центрів публікаторської діяльності на початку XIX було Вільно. Потім цей центр перемістився до Львова. Матеріали про Волинь видавали також періодичні видання Варшави і Кракова. В них поєднувався досвід вчених і майстерність журналістів. Вражає різноманітність друкованих матеріалів про Волинь. Проте часто історичні матеріали на сторінках цих видань виконують специфічні, прикладні функції ілюстративного матеріалу для підтвердження якось теорії. В цілому публікація повідомлень про Волинь носила позитивний характер, так як сприяла розповсюдженню знань по цей край, вводила в науковий обсяг ще невідомі факти, сприяла формуванню стереотипу Волині як краю, багатого га історичні події, з високим освітнім та культурним рівнем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Archiwum Główne Akt Dawnich Zespól: Zarzad General - Policmajstra w Krolewstwie Polskim. Sygn. 31.
2. Dziennik wileński. № 7.
3. Literatura: - Krakow. - 1837.
4. Lwowianin. - Lwów. - 1839.
5. Prawda - Warszawa. - 1863.
6. Przyjdz Krolewstwo twoje. - Krakow. - 1863.

ЯКУБ ГОФМАН - ВЧИТЕЛЬ, ДОСЛІДНИК ВОЛИНІ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Данілічева В.Ф.,
ст. викладач
Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут» імені академіка Степана Дем'янчука

Серед дослідників Волині важливе місце погадає Якуб Гофман, плідна праця якого стала величезним науковим доробком польської громади, є внеском в загальнонаціональну скарбницю історії Волині. Якуб Гофман був відомим діячем освіти і культури на Волині в міжвоєнний період XX століття. Народився 19 березня 1896 року в Коломиї в польській родині.

З молодих років був пов'язаний з польським національним рухом за незалежність Польщі. Ще учнем гімназії в Jas'le вступив до Стрілецького Зв'язку (Zwiazky Streleckiego). В 1914-1917 рр. служив в І Бригаді Легіонів. Брав участь у війні 1918-1920 рр.(радянсько-польській). Саме в 1918 році Польща знову постала як незалежна держава. В цей період

Гофман отримав звання поручика. Згодом у 1932 році дістав ступінь капітана резерву польської армії.

Вчительська праця Якуба Гофмана розпочалась на Волині після зданого екзамену на право вчительства в 1923 році. В 20-30 роки жив з родиною в Рівному. Брак матеріалів, які б дозволяли скласти досконало програму навчання з географії та історії Волині спонукав його до видавництва Рочника Волинського (Rocznik Woiynski). Якуб Гофман стає редактором і видавцем цих унікальних збірників з географії, етнографії, історії Волині. За період 1930-1939 рр. вийшло 8 томів Рочників. Для роботи над ними Гофман залучив кваліфікованих спеціалістів - краєзнавців. В них друкувались праці польських, німецьких, українських авторів. Власне й сам Яку б Гофман підготував багато статей до публікації з етнографії та історії Волині. В них розкрився талант дослідника - науковця, хоча він не був дипломованим спеціалістом, а скоріш самоуком. В Рочниках Волинських Я. Гофман друкує фундаментальну працю - Бібліографію Волині.

Одночасно крім цієї роботи Якуб Гофман був делегатом Панствового Археологічного Музею (Волинське Воєводство), членом етнографічного, історичного, географічного наукових товариств. Саме він й заснував Волинське наукове товариство. Паралельно плідно працював в Спілці Вчителів Польщі. В 1928-1935 рр. був головою його Волинського відділення. Співпрацював з Волинською Спілкою сільської молоді.

В 1935-1938 рр. Якуб Гофман обирався послом Сейму Речі Посполитої. Крім всього Гофман займався колекціонуванням. Це було його хобі. Крім збору пам'яток, пов'язаних з боротьбою за незалежність Польщі (листівок, відзнак, печаток, інформаційних бюлетенів з років 1917-1918-х) він збирав по Волині українські вишивки, писанки тощо. Цікавився як польською так і українською етнографією.

Активна діяльність самовідданого науковця була перервана радянською владою у 1939 році. 10 лютого 1940 року з групою польських осадників Яку б Гофман з родиною був депортований в Горьківську область. Працював на лісоповалі, будівництві колії до Котласу. В своїх листах до близьких свідчив пре жахливі умови, в яких знаходились польські засланці, знущання над ними, знедолення, хвороби, загибель слабших.

На засланні Якуб Гофман був вдруге заарештований НКВС та з 19 липня 1941 р. по 19 жовтня 1942 р. знаходився під слідством. Зв льнений за втручанням генерала В. Сікорського, отримує посаду польської амбасади при 6-й дивізії піхоти в Узбекистані. Був евакуйований на Середній Схід. В Персії Гофман пішовши з війська, віддався педагогічній та громадській праці. Перебував у Тегерані, де поховав дружину. З Персії з транспортом дітей-сиріт переїжджає до Африки. Там в емігрантських таборах працював в шкільництві. Брав участь у польській експедиції на Кіліманджаро. В 1950 р. прибув до Лондона. Щоб утримувати себе матеріально тяжко фізично працював. Водночас займався політичною та громадською діяльністю. Був дійсним чл еном Польського історичного товариства в Британії (членом правління і редакційного комітету «Tek Historycznyh»), Польського наукового товариства у польській діаспорі, членом відділу студій інституту ім. Юзефа Пілсудського.

Публікував праці з історії Польщі, Росії, Волині.

Якуб Гофман був нагороджений відзнаками Польщі: «За вірну службу»1916, двократно Хрестом Валешним (хоробрості), срібним та золотим Хрестом Заслуги (1929) і (1938), Хрестом Незалежності (1931), Хрестом кавалерським , офіцерським, Орденом відродження Польщі (1932, 1938).

27 грудня 1964 року Якуб Гофман помер в Лондоні.

* * *

Воєнне лихоліття розпорошило колекції Якуба Гофмана. В державному архіві Рівненської області зберігається частина його документального фонду (93 одиниці збереження, період 1914-1939рр.). Документи та матеріали фонду розкривають багатосторонню діяльність Якуба Гофмана. Як науковець він досліджував історію Волині, Рівного, вивчав генеалогію польських магнатських родів Волині та Поділля, цікавився польським повстанням 1863 року, займався збором та науковим опрацюванням етнографічних джерел. Серед документів: Статут Польського історичного товариства та листування з го-

ловним управлінням у Львові по організації його відділу у Рівному, плани лекцій по історії Волині, підготовленні Товариством друзів науки, матеріали про видання Рочників Волинських.

Про громадську діяльність свідчать: проект закону про службове становище вчителів шкіл, які були.на утриманні спілки територіальних самоуправлінь, який був поданий до Сейму послом Якубом Гофманом; звіт про діяльність Гуманітарної комісії.

Серед матеріалів, які висвітлюють вчительську діяльність Я. Гофмана - програма конференції по підвищенню кваліфікації працівників позашкільної освіти, нотатки вчителів шкіл про методику викладання в початковій школі.

* * *

В 1996 році наукові кола Волині відзначили сторіччя з дня народження Якуба Гофмана - польського вчителя, науковця та громадського діяча, який зробив значний внесок у розвиток культури краю.

ДЖЕРЕЛА

1. Матеріали з архіву Я.Смогоржевської. (Англія)
2. Зіневич Є. Якуб Гоффман (1896-1964) // « Волання з Волині «.-1995.-№3.С.23.
3. Зіневич Є. Сторіччя Якуба Гофмана // «Сім днів».-1996. 16. 03. С.5.
4. Кулик Л. Якуб Гофман і дослідження культури Волині. В кн. «Слово молодим дослідникам». Збірник матеріалів і тез міжвузівської науково-теоретичної конференції.-1998. 28-29. XI. С.76.
5. Бусленко В.В. Якоб Гофман - посол до сейму. В кн. «Роде наш красний. Волинь у долях краян і людських документах». Луцьк, «Вежа», - 1996. Т. І. С.272.
6. Дмитрук В. Якуб Гофман - дослідник Волині міжвоєнного часу. В кн. «Волинський музей: історія і сучасність». Тези і матеріали І науково-практичної конференції, присвяченої 65-річчю Волинського краєзнавчого музею. Луцьк, 1999.
7. ДАРО, ф. 160.

ВІДРОДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ВОЛИНІ У ПЕРЕДВОЄННИЙ ПЕРІОД

Джура О.Ф.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри гри на музичних інструментах

Рівненський державний гуманітарний університет

Перші роки незалежності повернули Україну обличчям до її трагічного минулого, відновили в пам(яті народу давні й недавні драми, конфлікти, катаклізми, усі перипетії соціального розвитку. Що ж до розвитку культурного, то наше уявлення про нього, як і раніше, наполовину складається з «білих плям», тим більше, що дивна властивість людської пам(яті примушує нас пригадувати скоріше погане, ніж добре, чорне, ніж біле. Тому ми повинні пильніше вдивлятися в те, що було колись, дбайливо відшукуючи зерна добра, момент істини та проблиски краси.

Одним з «відносно світлих» періодів у культурному житті Волині (одного з найвідсталіших регіонів України) були 20 - 30-і роки, коли, опинившись у центрі соціальної та національно-визвольної боротьби, вона неначе прокинулась після довгого історичного сну, що тривав близько двох століть. Це було справжнє відображення національної самосвідомості і культурної пам’яті.

Аграрна провінція, відстала економічно і знекровлена духовно, Волинь початку XX-го століття не завжди була такою. Були й кращі часи, коли в XVII столітті вона стала інтелектуальним центром Західної України, осередком антикатолицького руху, культурно-освітнім форпостом православ(я, коли гриміла слава Луцького братства, Острозької академії на чолі з Костянтином Острозьким, коли Волинь вважалася чи не найпершим центром друкарства (друкарні існували в 6 великих містах регіону). [3]

Новий злет духовності на Волині на початку XX століття, в передвоєнні роки повчаний з родиною Косачів, чия садиба в с. Колодяжному перетворилася на своєрідну Мекку для українських митців, а дочка волинської землі Леся Українка відігравала в українсь-